

Bibliografia

Fonts directes:

- Arxiu Històric Municipal d'Inca, secció estadística, 3.1, 9.2, 554. Amillament de 1862.

Fonts bibliogràfiques:

- ALZINA MESTRE, Jaume. 1977, volum 17, "La gran propietat i els grups pagesos a la comarca d'Artà entre 1818-1864" a *Mayurqa*. Volum 17, pàgines 97-101.
- ALZINA MESTRE, Jaume. *Població, terra i propietat a la comarca de Llevant de Mallorca (segles XVII/XIX-XX): municipis d'Artà, Capdepera i Son Servera*. Palma: ed. Aj. d'Artà, 1993.
- FERRER FLÓREZ, Miguel. *Nuevas aportaciones al estudio de la estructura de la propiedad agraria en la cordillera septentrional de Mallorca a principios de siglo XIX*. Palma: 1980.
- MOLL BLANES, I.; SUAUI PUIG, J. "Senyors i pagesos a Mallorca (1718-1860/70) a *Estudis d'història agrària*, núm. 2, 1979.
- PIERAS SALOM, Gabriel. *Breu història d'Inca*. Inca: Aj. d'Inca, 1986.
- PIERAS SALOM, Gabriel. *Inca 1872: carrers, finques, habitants i oficis*. Palma: Ajuntament Inca, 1995.
- SALVÀ TOMÀS, Pere A. "L'estructura de la propietat a la serra de Tramuntana de l'illa de Mallorca el 1862-63" a *Estudis d'història agrària*, 6, 1986.
- SEGURA I MAS. "Els amillaments: una font per l'anàlisi de la propietat de la terra a la segona meitat del segle XIX" a *Estudis d'història agrària*, 8, 1990.

Mn. Guillem Fiol i Pujades (1849-1906)

XII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Mn. Pere Fiol i Tornila. Prevere

I. Inca en el segle XIX

L'any 1789 la vila d'Inca encara no s'havia refet del gran desastre que va resultar la pesta de 1652, ja que Jeroni de Berard a *Viaje a las Villas de Mallorca*¹ en parla sovint: "Su vista en perspectiva da indicios de ciudad, por sus latos caserones que muchos de ellos han dejado destruir por la general decadencia... padecen en su falta de gentes... calles angostas, cortas... que si se viese poblada como manifiestan ellas, sería grandiosa..." Ens diu que hi havia 697 focs, 778 cases, i que entre homes, dones i pàrvuls hi havia 3.367 habitants.

Aquests, a més de dedicar-se al camp, com la majoria dels habitants de Mallorca, també generaven un dinàmic col·lectiu de menestrals, que afavorien un bon comerç, que alimentava el tradicional mercat dels dijous; les tres fires i el Dijous Bo, que cada any eren ben puntuals, quan havia passat la festa de Sant Lluç.

Els nostres menestrals omplien un ampli ventall que cobrien aquestes zones de l'activitat mercantil: ferrers, serrallers, calderers, ganiveters, casseroles, fusters, boters, serradors, traguiners, basters, sarriers, covoners, corders, selleters, collerers, sabaters, gerrers, ollers, teulers, escudellers, moliners, fideuers, forners, pentinadors, paraïres, teixidors, passamaners, sastres, tintorers i saboners.

Aquesta activitat artesanal es va veure afavorida per la millora de les comunicacions que hi hagué en la comarca: tren 1875, la millora de la carretera de Palma-Alcúdia i la millora del camí de muntanya d'Inca-Lluc. Per això veim, en el segle XIX, un fort augment demogràfic en la vila, recollint l'excedent agrícola de les viles veïnes. Si hem dit que l'any 1789 hi havia

¹ BERARD, Gerónimo de. *Viaje a las Villas de Mallorca* (1789). Palma: reedició de l'Ajuntament de Palma, 1983; pàg. 255-266.

3.367 habitants, l'any 1815 n'hi havia 3.027. El període bèl·lic contra el Francès féu minvar la població; l'any 1857 hi ha 5.926 habitants; el 1875, 7.079, es va veure afectada per la crisi de la fil·loxera i una forta emigració a Amèrica. Per tot plegat s'arribarà a l'any 1900 amb 7.579 habitants.

Pere d'Alcàntara Peña a la *Guía de las Baleares* editada l'any 1891 ens diu que a Inca hi havia 7.477 habitants. 8 missers, 8 gerrers, 2 fabricants de midó, 2 sucursals de banc, 8 fusters, 4 constructors de carros, 1 mestre de segon ensenyament, 2 mestres per a nins i 2 mestresses per a nines (primera ensenyança), 3 tallers de colors i vernís, 2 confiters, 24 cellers, 3 boters, 5 calatravins, 3 fabricants d'estores, 3 apotecaris, 2 fondes, 1 selleter, 3 farineres, 6 molins fariners, 5 ferrers, 2 llanterners, un hostal, una impremta, una fàbrica de sabó, una llibreria, 5 metges, 4 merceries, 2 notaris, 2 papereries, 5 forners, 2 fideuers, 1 diari, 10 procuradors, 1 quincalleria, 2 botigues de roba, 6 capellers, 3 traginers, 1 botiga de queviures, 3 manescals i 11 sabaters, a més de secretari de l'Ajuntament, jutge de primera instància amb tres escriptes, registrador de la propietat, jutge municipal, un fiscal i son secretari, un cap de l'estació i un rector —no parla dels altres capellans—, i un agent consolar de França.²

No entraré a l'estudi del sector industrial perquè altres vegades ja s'ha fet. Sabem que els sabaters entraren en la mecanització de la producció i Antoni Fluxà i Figuerola (1853-1918) n'és el reconegut representant, com Vicenç Ensenyat (1884) és el reconegut representant d'haver posat un concepte modern en la fabricació de teixits. Arribarà el gas per il·luminar els carrers del poble (1899), que prest deixarà pas a l'electricitat (1898) que il·luminarà les cases, amb la llum que fabricava La Propagadora Balear del Alumbrado, la qual l'any 1904 farà arribar l'electricitat que es feia al Gorg Blau. Inca anava creixent en la indústria, mentre que la gent dedicada a la pagesia anava minvant en la recentment anomenada Ciutat.

II. L'escola a Inca

Tradicionalment Inca havia gaudit de l'escola de gramàtica que funcionava al puig de Santa Magdalena, de les escoles de gramàtica que regentaven els frares franciscans en son convent i els frares dominicans en el seu. La parròquia també era present en aquesta tasca, perquè el servei del culte exigia la presència de cantadoret i escolanets. La segona meitat del segle XVIII va comportar, amb la seva forta moguda dels preus, un dràstic canvi en el sistema beneficial del clergat. Normalment la parròquia era regentada per un rector, dos vicaris i un bon grapat de clergues, que gaudien d'algun dels nombrosos beneficis que hi havia fundats, a més d'un bon estol de preveres, molts d'ells ordenats a títol de son propi patrimoni, nomenats “prevere titular d'Inca”. Sempre hi havia capellans que es dedicaven a ensenyar. L'organista i el mestre de capella ensenyaven música, era una feina que anava amb el càrrec, i no mancava qui ensenyàs els escolanets i cantadoret.³ Si durant segles els preveres i els eclesiàstics podien viure de son benefici, en la segona meitat del segle XVIII serà impossible, per això tant a les parròquies de Mallorca com a la Seu s'aniran fent reduccions, o sigui, s'ajuntaran diversos beneficis, quan es moria un beneficiat, perquè resultàs

2 PEÑA, Pedro de A. *Guía de las Baleares*. Palma: Librería de J. Tous Editor, 1891; pàgines 240-249.

3 El benefici de l'orgue, a Inca, ja el trobam fundat abans de 1563. Al treball *Cinc mestres de cant a la parròquia d'Inca en el s. XVII*, publicat a Estudis Musicals, núm. 11 (2005), pàgines 35-49, també parl de com el mestre de cant de la parròquia havia d'ensenyar música a tothom qui en volgués aprendre i que feia les classes a l'antic Hospital. De la dedicació dels preveres a l'ensenyament, en vaig parlar a les X Jornades d'Estudis Locals (2008), juntament amb Catalina Ferrà Cateura, “Les escoles parroquials d'Inca”, pàgines 163-178.

una quantitat més o manco adient perquè pogués viure un capellà. Per aquesta raó el mestre de gramàtica del puig de Santa Magdalena havia d'anar acumulant beneficis, mentre que els altres preveres havien d'anar assumint les càrregues parroquials que comportaven, perquè pogués restar al puig i no haver de baixar i pujar cada dia a la parròquia. Quan l'any 1784 morí Mn. Antoni Domènech, no es nomenà cap altre mestre de gramàtica i desaparegué l'escola del puig. L'any 1829 desaparegué la nostra Universitat mallorquina, fet que representà un cop molt fort a la cultura insular, i pitjor fou encara quan l'any 1835, amb l'exclaustració, desaparegueren també d'Inca les escoles de gramàtica que tenien els franciscans i els dominicans. Sens dubte més de dos d'aquests frares, recollits per les pròpies famílies, miraren de sobreviure ensenyant a casa seva.

Dia 14.12.1759 el jove Pau Ferrer i Siquier, fill de Mateu i Caterina, nascut i batiat a Inca dia 28.01.1738, demanava entrar a l'estat clerical perquè havia de fer de mestre de gramàtica a Inca.⁴ Dia 7 de maig de 1868, festa de la Santíssima Trinitat, en la capella del Palau Episcopal, era ordenat prevere el jove inquer Pau Ferrer i Seguí, qui seguí la feina en la preceptoria inquera, en la qual fou instruït el nin Francesc Rayó i Brunet (1868-1943), rector d'Inca des de 1920 fins a la seva mort.

Sens dubte Mn. Guillem Fiol i Pujades fou nascut i batiat:

“Dia 21 Diciembre 1849 el infrascrito bauticé un niño nacido dicho día a las tres de la madrugada hijo de Juan Fiol y de Magdalena Pujades, los Abuelos Paternos Guillermo y Franca Pujades y los Maternos Jayme y Magdalena Ferrer todos de Inca. Fue su nombre Guillermo Tomas Mariano y Padrinos Bartolomé Fiol y Juana Ana Pujades tía del niño. Juan Corró Prô y Vrio en Inca”⁵

Va viure aquests moments, i en aquesta preceptoria començà a estudiar per poder passar al seminari com a alumne intern.

III. L'Església a Inca

Partirem de la construcció del nou temple (1706-1843). Eren anys difícils, per això l'obra s'allargà tant. Sortosament la penúria econòmica va fer que s'aprofitassin els magnífics retaules barrocs anteriors, i sols es fessin nous el de la Puríssima (1860), a causa de la definició dogmàtica de la Immaculada (1854), i es retirà a la sagristia dels escolanets el magnífic retaule d'Oms, que ara podem contemplar en la parròquia de Sant Domingo, i seguint la moda devocional del moment, es llevà el retaule de l'antiga capella de la Santíssima Trinitat, seu del potent gremi dels gerrers d'Inca, per posar-hi el sagrat cor de Jesús (1895-1897).

El segle XIX fou força complicat per a la societat mallorquina i per a la resta dels pobles d'Espanya. Tenim la dita guerra del Francès (1808), les corts de Cadis (1812), les guerres carlines, que malgrat que el trull bèl·lic no arribàs a Mallorca sí hi va arribar la ideologia, que provocà molt mal viure entre el clergat. Les lluites entre absolutistes i liberals foren fortes i aferrissades. Retornaren a Inca un bon grapat d'inquers que havien professat en diferents ordes religiosos. Es volia aturar l'augment de clergues i es va prohibir ordenar *in sacris* cap súbdit espanyol. Sabem que l'inquer Bernat Sales i Genestra, qui estudià filosofia amb Ribes de Pina,

4 ADM 2/17/52.

5 APSMM Llibre 172. Baptismes 1843-1851, foli 141, inscripció 184.

al Reial Seminari de Palma,⁶ hagué d'emigrar a Itàlia per poder-se ordenar. Allà fou ordenat prevere i retornat a Mallorca, quan les relacions entre la Santa Seu i el Govern espanyol es normalitzaren, fou l'etern professor de Metafísica del Seminari Conciliar i vicerector, fins que en el curs 1879-1880 li pegà un atac de gota i es retirà a Inca, on morí dia 06.05.1887.⁷

Aquestes situacions polítiques donaven el resultat que, quan es moria un rector, la parròquia quedava vacant, es nomenava un vicari ecònom d'entre els diferents capellans que hi havia al poble; així tenim que quan es morí el sencer Mn. Joan Amengual i Amengual, rector d'Inca de 1816 a 1842,⁸ es nomenà vicari ecònom Mn. Joan Corró, qui hi renuncià l'any 1843. Del 1844 al 1851 ho fou Mn. Gabriel Ramis, qui per malaltia hi renuncià, morí a Inca dia 02.05.1852 i Mn. Francesc Brunet passà a regir la parròquia fins que, fetes les oposicions, després del concordat de 1851, de 1853 a 1856 tenim el rector Bartomeu Morlà, qui passà a la parròquia ciutadana de Santa Creu. Es tornà a obrir un altre període d'interinitat fins al rectorat de Mn. Antoni Sastre i Vila (1859-1880), al qual seguí el vicari ecònom Mn. Guillem Fiol i Pujades, qui morí a Inca dia 08.02.1889 als 64 anys. Havia estat 25 anys vicari d'Inca i 6 vicari ecònom.⁹

IV. Pontificats del segle XIX

Vuit foren els bisbes que tengué Mallorca durant aquesta centúria: Bernat Nadal i Crespí (1794-1818); Pedro González Vallejo (1819-1824); Antonio Pérez de Hiras (1825-1842); Rafael Manso y Manso (1847-1851); Miquel Salvà i Munar (1851-1873); Mateu Jaume i Garau (1876-1886); Jacint Mª Cervera i Cervera (1886-1897); Pere Joan Campins i Barceló (1898-1915).

El bisbe Nadal i Crespí, nascut a Sóller dia 05.04.1745, ordenat prevere el 23.09.1769, restà a la vila nadiua fins que l'any 1771 passà com a primer vicari *in capite* de Mancor de la Vall, on

romangué fins a l'any 1777, en què passà a Madrid, a l'Oficina d'Interpretació de Llengües, i posteriorment també com a abreviador a la nunciatura. Deu anys més tard tengué una canongia a la nostra Seu, sense deixar de residir a Madrid, fins que l'any 1794 fou nomenat bisbe de Mallorca.

Era, com bé sabem, de tarannà liberal, però viu i bon coneixedor de l'ànima mallorquina, per això el seu pontificat fou molt fruitós per a la nostra Església. Es restaurà la diòcesi menorquina (1795), es fundaren les religioses de la Caritat a Felanitx (1798); publicà *Sa Doctrina* (1801); fundà la Pureza (1809); es fundaren les Religioses Trinitàries (1810). Participà en les corts de Cadis i en presidí, com a diputat, diferents sessions. Capejà els aldarulls que a Mallorca mateix provocaven els absolutistes, sobretot el P. Ramon Strauch i Vidal (1760-1823), franciscà exclaustrat;¹⁰ el P. Miquel Ferrer i Bauçà, trinitari exclaustrat i fundador de les Trinitàries (1770-1857);¹¹ i Mn. Antoni Llaneras i Amengual, rector de Sant Nicolau i posteriorment canonge de la nostra Seu (+1825).¹² Quan el rei Ferran VII fou alliberat de França i instaurà la monarquia absoluta, va saber manar que a totes les esglésies de Mallorca es fessin rogatives, dia 6 de juny de 1814, posant el Santíssim sobre l'altar i donant un temps per a l'oració mental, perquè el Sr. Rei tengués encert en la gestió del Govern, i va veure com els canonges cremaven la constitució de Cadis i sortien en processó cap a la Sang portant la relíquia de les Espines.¹³

Dia 12.12.1818 moria el bisbe Nadal, i els canonges elegiren vicari capitular un gran home d'església, Mn. Miquel Serra i Dameto (1756-1830). Home de seny qui dia 16.12.1819 prenia possessori de la mitra mallorquina en nom del nou bisbe, el canonge segovià **Pedro González Vallejo** (1819-1824). Molt se significà aquest bisbe amb el nou Govern constitucional, sorgit de l'aixecament del comandant Rafael Riego (1820-1823), Trienni Liberal que es va veure seguit pel que és conegut per la Dècada Ominosa (1823-1833). El general Riego fou executat i començà una forta escabetsina contra els liberals, cosa que espantà el Sr. Bisbe, qui renuncià a la mitra i es refugià a Marsella (21.09.1824). Establí que el Dr. Bartomeu Rul-lan i Garí (1755-1830) fos vicari general governador, però el capítol de canonges s'hi oposà, el destituí i nomenà per al càrrec el canonge Serra i Dameto. Passada la Dècada Ominosa el Dr. González Vallejo fou nomenat arquebisbe de Toledo, on morí dia 30.04.1842.

6 Reial Seminari Conciliar. La Reial ordre de dia 28.12.1829 que suprimia la Universitat de Mallorca l'annexionava a la de Cervera, provocà no pocs problemes a tots els nivells. El Sr. Bisbe va haver de crear i dotar tot un seguit de càtedres, perquè els seminaristes poguessin seguir llurs estudis, però una bona part del professorat de la Universitat decidí, en les mateixes aules emprades feia segles, seguir donant les matèries, sobretot filosòfiques, als alumnes que seguien estudiant en vistes a l'ordenació sacerdotal, de manera que de 1830 a 1835 hi hagué dos seminaris a Mallorca, el Diocesà i el Reial. L'any 1836 també es tancà el primer per motiu de les ingerències que el Govern feia en els nomenaments de rector, vicerector i catedràtics que feia el Sr. Bisbe. Cal dir que molt bons sacerdots estudiaren la filosofia en el Reial Seminari i després, com els altres, hagueren de passar a Itàlia per ser ordenats. Cal esmentar Mn. Gabriel Marià Ribas de Pina, fundador de les RR. Franciscanes, i Mn. Bernat Sales, etern vicerector del Seminari i catedràtic de Metafísica.

7 Surt diferents vegades en la biografia escrita per Pere Fullana i Pere Llabrés *Gabriel-Marià Ribas de Pina (1814-1873)*, editada per la Congregació de Religioses Franciscanes l'any 1997; el llinatge matern surt amb la grafia "Guiestra". Com a dada curiosa diré que fou l'únic professor del Seminari que sols posà la nota de *benemeritus* al futur bisbe de Mallorca Pere Joan Campins i Barceló.

8 Morí a Inca dia 30.12.1842.

9 Pensava si serien parents, però consultat l'Arxiu Parroquial veig que hi ha molts Fiol i Pujades que no ho són. El vicari ecònom és fill de Guillem Fiol propietari i de Franca Pujades. Els avis paterns són Joan i Joanaina Torrents, els materns Joan i Magdalena Fiol, mentre que el canonge va néixer de Joan i de Magdalena; els avis paterns eren Guillem i Franca Pujades i els materns Jaume i Magdalena Ferrer. APSMM Llibre de baptismes 1816-1827 (170) foli 178g, núm. 17; i Llibre de baptismes, 1843-1851 (172), foli 141, núm. 184. El primer Fiol i Pujades dia 23.04.1857 manifestava que volia ser vicari d'Inca ADM III/117/107. És el qui l'any 1884 va fer restaurar la taula de Daurer del retaule gòtic de Santa Maria d'Inca i, ben assessorat també per l'Arqueològica Lul-liana, també féu restaurar la làpida de Guillem Sabei i la va fer posar sota la taula de Daurer, ara a l'entrada de l'actual capella del Sant Crist.

10 El P. Ramon Strauch i Vidal OFM (1760-1823) nasqué a Tarragona, però tot d'una amb la família passà a viure a Mallorca. L'any 1776 entrà al convent de Sant Francesc, on professà un any més tard. Estudià filosofia, teologia, moral..., i l'any 1787 fou ordenat prevere, i el trobam fent de lector de filosofia i teologia en son convent. L'any 1798 obtingué una càtedra de Teologia en la Universitat Literària de Mallorca. De 1808 a 1810 féu de capellà castrense en la guerra contra el Francès; retornat a Mallorca, començà la seva guerra contra els liberals mitjançant articles, sermons, llibres, fullers... L'any 1812 fundà el Semanario Cristiano Político de Mallorca per donar branca als liberals, sobretot a l'Aurora Patriòtica. A causa d'aquesta activitat fou empresonat des de juliol de 1813 fins a l'any 1814. L'any 1816 fou nomenat bisbe de Vich, on durant el Trienni Liberal tengué un caramull d'enfrontaments amb el Govern. L'any 1822 fou arrestat en el Palau Episcopal, posteriorment empresonat en la Ciutadella de Barcelona, fins que, amb l'excusa d'un trasllat a Tarragona, la mateixa guàrdia que l'escortava l'assassinà.

11 El P. Miquel Ferrer i Bauçà, trinitari (1770-1857). L'any 1785 el trobam com a alumne becat en el Seminari de Mallorca. L'any 1790 professà en l'orde de la Santíssima Trinitat. De 1795 a 1816 fou el catedràtic de Filosofia Lul-liana en la Universitat de Mallorca. L'any 1809 fundà, a Felanitx, la Congregació de les Germanes Terciàries Trinitàries. L'any 1812 fundà el *Diari de Buja* per donar branca a tot el que fos liberal, l'any 1813 creà *Lluna Patriòtica Mallorquina*, *Nou Diari de Buja*. Quan l'any 1814 retornà el rei Ferran VII i restaurà l'absolutisme, fou passejat triomfalment pels carrers de Palma i organitzà una cremadissa d'escrits liberals. L'any 1835 es retirà a sa Vileta, curà de l'edificació de l'actual temple parroquial, i allà resta enterrat. CONFER. RENOM I FERRER, Maria Teresa. *Miquel Ferrer i Bauçà, protagonista en la societat de Mallorca*. Barcelona: Biblioteca Abat Oliba, núm. 196 PAM, 1998.

12 Mn. Antoni Llaneras i Amengual. Probablement nasqué a Palma, on morí l'any 1825. L'any 1798 era rector de la parròquia ciutadana de Sant Nicolau. Era fermament absolutista, i l'any 1810 fou elegit com a diputat a Corts; participà en les de Cadis, en les quals presentà una moció perquè fos reinstaurada la Inquisició. Sembla que és un dels autors del famós "llibre verd", on hi havia anotats tots els liberals mallorquins. L'any 1815 el feren canonge.

13 Arxiu Capítular de Mallorca. Actes 1814-1816, folis 28g-29.

Al pontificat del Dr. González Vallejo, que podem catalogar d'home obert i liberal, va seguir el del **Dr. Antonio Pérez de Hírias**, prevere nascut a Conca el 23.01.1761. Era rector de la parròquia de Sant Pere a Madrid quan el nomenaren bisbe de Mallorca. Tenia fama de conservador i no s'estorbà gaire a atreure's les ires dels liberals mallorquins. He de dir que foren anys molt difícils per a l'església d'Espanya i aquest home, als 64 anys, arribà a Mallorca i es trobà amb la divisió ben marcada entre conservadors i liberals, l'estat misèrrim d'un nombrosíssim clergat, que es veia augmentat amb els nombrosos religiosos exclaustrats; l'estat caòtic del Seminari: molts d'alumnes passaren a l'exèrcit, se suprimí la Universitat, i hagué de crear càtedres en el Seminari i dotar-les econòmicament. El Govern no li aprovà ni els catedràtics, ni els formadors que ell hi volia posar, i veié d'aquesta manera com li feien la guerra, com els qui ell considerava col·laboradors immediats seus li fallaren; va arribar a veure tot això com una muntanya insuperable per a ell. Per aquestes raons, dia 07.08.1835 nomenà el Dr. Joan Muntaner i Garcia¹⁴ encarregat de la diòcesi, i amb son confés, el dominic exclaustrat P. Vicenç Juan, pujà a Lluc, oficialment cercant millora per a la salut.¹⁵ Hi restà fins a la tardor de l'any següent, que passà a Andratx amb la família del P. confessor. Al començament de l'any 1837 retornà a Palma, on restà fins a la mort, que li sobrevingué dia 18.12.1842.¹⁶

14 Mn. Joan Muntaner i Garcia (1766-1847). És un personatge de la nostra història eclesiàstica, bastaria veure la "Relación de Méritos á favor de D. Juan Muntaner" en el Llibre de registres que va escriure el canonge Miquel Serra i Dameto. L'any 1788 aconseguí el doctorat en la nostra Universitat, a la qual assolí una càtedra, però resolgué passar a Madrid per completar estudis en la Real Academia de Jurisprudencia de la Purísima, i després passà a los Reales Estudios de San Isidro per estudiar-hi Dret Públic. L'any 1794 aconseguí una canongia a la Seu mallorquina i l'any següent fou ordenat prevere; esdevingué l'home de confiança del bisbe Nadal. L'any 1806 el rei Carles IV el nomenà arquebisbe de Caracas (Veneçuela), càrrec que no acceptà. A la malaltia i mort del bisbe Nadal esdevingué vicari general governador, i fou la mà dreta del bisbe González Vallejo durant el Trienni Liberal. L'any 1835 substituï el bisbe Pérez de Hírias tot el temps de la seva malaltia i fou elegit vicari capítular a la seva mort. L'any 1843 li tornaren a oferir la mitra mallorquina, que no acceptà de cap manera.

15 Aquesta és la visió religiosa de Mallorca, que envià a la Santa Seu: "las costumbres del pueblo van peor cada día, aunque se conserva cierta piedad. En general los pueblos de mi diócesis se mantienen bien, pero en la ciudad de Palma es cada vez mayor la corrupción, originada por los muchos libros y revistas que se difunden, a pesar de estar prohibidos por la autoridad eclesiástica, por las actividades de las sociedades secretas, que atacan la religión, sembrando errores, fomentando la lujuria y toda clase de vicios. Los sacerdotes que, confesando y predicando, animaban a los buenos y combatían a los malos, han sido expulsados u obligados a esconderse; por ello falta el pasto a las ovejas, expuestas a la rapacidad de los lobos" en Cárcel Ortiz, Vicente. La Iglesia Española durante el pontificado de Gregorio XVI (1831-1846)." a FLICHE, Martín. *Historia de la Iglesia*, volum XXIII; pàgina 593.

16 Mn. Miquel Peña i Mut, qui morí dia 29.02.1880 als 67 anys, canonge de gràcia i secretari del capítol, dia 21.12.1842 escrivia aquesta carta a son company Gabriel Marià Ribas de Pina, aleshores estudiant a Gènova (Itàlia):

"en la amarga tarde del día 18 de los corrientes murió, en el ósculo del Sr., nuestro dignísimo Prelado el Ilmo. Sr. Dn. Antonio Pérez de Hírias, a quien por espacio de 17 años hemos tenido la satisfacción de tener entre nosotros, esmerándose con la solicitud de un padre en favor de la juventud estudiosa que crecía a su sombra, útil a la religión y a la sociedad. Abrumado de achaques desde mucho tiempo S.E.I. ha esperado con la tranquilidad del justo, su última hora. La ansiedad con que el pueblo palmesano recogía las noticias sobre su importante salud, debe de haber endulzado sus últimos momentos. ¡Cuan apreciable la muerte cuando sirve de corona a una vida empleada toda al servicio de Dios! En la mañana del día de ayer fue trasladado su cadáver desde el Palacio Episcopal a la iglesia Catedral con toda la pompa y aparato fúnebre que a tan digno sucesor de los apóstoles era debido. En esta iglesia henchida de un enorme gentío, oímos los tristísimos sonos y acentos que se estrenaron para Mozart su autor. El clero, y las personas más respetables de esta ciudad, y autoridades tanto civiles como militares se han hecho un deber en honrar con su presencia a los funerales que al resplandor de cien blandones se celebraron por el alma del Obispo, a quien con tanta justicia lloramos. Siete años había que a causa de sus continuas dolencias había tenido que resignar su jurisdicción en manos del I. Canónigo D. Juan Muntaner y García; pero aunque al parecer estuviese retirado de su Diócesis, no podía menos de sernos cara una existencia que velaba por nuestro bien espiritual, y que enviara continuamente oraciones al Cielo por el bien de esta isla. S.E.I. lo dijo al Sr. Jefe político en el día que se le administró el sagrado viático, pues las palabras que con voz ahogada pronunció, que arrancaron lágrimas a cuantos asistieron a un acto tan tierno, fueron palabras de perdón y olvido. Todos mis pasos los he enderezado, dijo, al bien y provecho espiritual de mis ovejas. Estas le serán agradecidas, pues si el Sr. Hírias ha muerto, deja en su pos luminosa huella de virtudes evangélicas, que vivirán eternamente en la memoria de amigos fieles que llorarán largo tiempo pérdida tan irreparable; y esperamos que para su alma, rotas las ligaduras de la carne, habrá amanecido el día que no anochece, el día de la inmortalidad. Abrimos nuestro corazón a tan lisonjera esperanza en cuyo apoyo viene la religión. Esta es, caro amigo, la necrología que se ha puesto en el diario Constitucional de Palma. Fue ciertamente edificante la muerte de nuestro pastor. Sentía de día en día las fuerzas que le abandonaban y veía ya próximo su último fin. Los facultativos reunidos en concilio decían no ver nada alarmante, pero S.I. se despedía de cuantos le visitaban, para la eternidad. El día 9 le viaticaron a las 4 de la tarde; fue lucidísima la función. La Catedral se llenó de un gentío inmenso, y convidados por el Cabildo asistieron (según costumbre), el Jefe y Ayuntamiento. Concluído el viático que lo administró el Capítular asistido de dos

Potser aquests siguin els anys més conflictius de la nostra Església. L'absolutisme era molt present entre els fidels i el clergat, tant el regular com el secular. Dia 09.08.1835 hi va haver "Sa Llorençada" a Manacor. Atès que dia 24 de juliol les cases de 24 manacorins liberals aparegueren embrutades, per aquesta raó un grapat de reconeguts carlins foren empresonats; la vigília de Sant Llorenç foren alliberats pels conservadors i Carles V, germà del difunt Ferran VII, fou proclamat rei a Manacor. L'exèrcit es traslladà de Palma a la vila de Manacor per restablir-hi la pau i empresonà un grapat de conservadors, un dels quals fou condemnat a mort. El rector de Manacor, el felanitxer Mn. Miquel Bordoi i Tallades (1775-1836), fou desterrat a Palma, tancat a la torre de l'Àngel, traslladat a Cartagena, on morí assassinat pels partidaris de la reina Isabet II. Era molt freqüent el desterrament de rectors perquè havien dit alguna cosa que desagradava al governant de torn. Quan hi havia canvi de govern aquests eclesiàstics eren premiats, ja fos amb una canongia o amb una parròquia superior, seguint l'escalafó del moment.

La mort del Dr. Pérez de Hírias no trasbalsà gaire la nostra Església, perquè ja estava acostumada que el Dr. Joan Muntaner i Garcia la regís. L'empenyeren perquè aquesta vegada acceptàs la mitra mallorquina, però no aconseguiren que digués sí. Seguí fent de vicari capítular fins que, quan començava el mes de març de 1847, es va sentir malament, dia 9 designava successor en el càrrec, davant el notari major Guillem Ferragut, Mn. Josep Amengual i Hernández,¹⁷ i l'endemà moria. En el mes de desembre era preconitzat bisbe de Mallorca el capellà extremeny i canonge de Salamanca **Dr. Rafel Manso** (1847-1851), qui arribà a Mallorca el dia del Ram de 1848 (17 d'abril). En el mes de juny començà la visita pastoral perquè frissava de conèixer les ovelles que li havien estat confiades. Aquest mateix any el franciscà exclaustrat Jeroni Bibiloni i Llaneras (1802-1876) publicà l'obra *Cristianos-socialistas*, que omplí d'amargor el cor del Sr. Bisbe. El va fer retractar-se, i en el mes de març de 1851 partí cap a Zamora i deixà el Dr. Amengual i Hernández com a governador seu vacant.

Potser per a millor entendre aquests anys anirà bé posar unes fites que ens ajudin a comprendre millor aquestes vides:

L'any 1833 mor el rei Ferran VII i comença un llarguíssim període de guerra, conegut com guerres carlines. A Mallorca no arribaren les confrontacions bèl·liques, però sí les dialèctiques, i les bregues i divisions que es produïren bé es manifestaren en la societat.

domeros. El Jefe en nombre del pueblo y municipalidad entraron a felicitar a S. Ilma; y el pastor lleno de años y con voz moribunda, pidió perdón a sus queridas ovejas, como también a las autoridades temporales diciendo: "Si en algo he dado a V.S. y demás depositarios del poder temporal, motivo de queja, sólo ha sido por el bien de mis ovejas, que el Señor me encargó y que no he podido consentir se perdieran". Las lágrimas bañaron el rostro del Jefe político. El Cabildo Episcopal y seglar quedaron edificandos y hasta dijeron algunos labios "S.L. ha sido un pastor santo y ha padecido injustamente". Lo que más te hubiera edificado en la enfermedad y muerte de nuestro prelado hubiera sido ver al Clero joven que no abandonó un momento a su amado Pastor y padre. No se observó allá lo que en las enfermedades de los grandes de la tierra: miramientos en no asustar y por esto regularmente mueren sin que se preparen para aquel trance. Juan Palou, José Muntaner, Gili, Vidal y yo con todos los palaciegos, día y noche sin cesar sino lijeros intermedios, auxiliamos a nuestro caro Amo, y nos ayudaron el Cura de S.Jaime y Palordo Rector del Seminario; y cuando exaló su último aliento y durante la agonía que duró ¾ de hora, todo el Cabildo sin faltar un individuo, arrodillados en torno del lecho, oraron al Señor por su Pastor".

Publicat per sor Maria Rigo, religiosa franciscana, a MARIANO RIBAS, Gabriel (prevere). *DOCUMENTOS III* (1814-1842). Palma de Mallorca: 1989; pàgines 196-198. Sens dubte podem veure com un bon sector del clergat, sobretot el jove, estimava aquest bon home, per al qual els anys de bisbe de Mallorca foren un bon calvari.

17 Mn. Josep Amengual i Hernández (Palma, 1784-1852). L'any 1799 rebé la clerical tonsura i l'any següent entrà a la Sapiència, del qual col·legi esdevindrà rector. Obtingué els graus de batxiller, llicenciat i doctor en Dret, Filosofia i Teologia a la Universitat de Mallorca. L'any 1809 fou ordenat prevere i exercí son ministeri a Santa Creu, Galilea i Puigpunyent, fins que l'any 1818 passà a la Seu com a domer i esdevingué el secretari de cambra del nou bisbe González Vallejo. A més de tota la significació que veim té en el govern de la diòcesi, també cal dir que excel·lí fent panegírics a persones absolutistes de l'illa; se'n conserven sis volums.

L'any 1836 es tancà el Seminari i es prohibí que fos ordenat *in sacris* cap súbdit espanyol, de la mateixa manera els bisbes eren prohibits de donar ordres i de donar dimissòries perquè cap dels seus feligresos fos ordenat. El Seminari fou reobert l'any 1845 gràcies a la nova Constitució de l'Estat espanyol, es mirava que els nous ordes religiosos donassin una mà en el camp de l'ensenyament, ja que el Govern no ho podia atendre de cap de les maneres.

L'any 1839 hi hagué el conveni de Vergara, que representà una minva en les guerres carlines, però l'any següent hi hagué la regència d'Espartero, que provocà l'exili de la reina regent Mª Cristina, fins que aquest caigué (1843), es declarà major d'edat Isabet II, Narváez instaurà un govern moderat i l'Església anà retornant al seu ritme vital: els nombrosos bisbes exiliats retornaren a llurs diòcesis, retornà a Madrid el nunci del papa i l'any 1851 es pogué firmar un nou concordat entre la Santa Seu i el Govern espanyol.

Es veu que era un sentit general a Mallorca que el bisbe Rafel Manso se'n volia anar, així ho fa veure aquesta determinació de l'Ajuntament de Muro de dia 20.10.1850:

“También se acordó por unanimidad de votos manifestar al M.I.Sr. Gobernador de esta Provincia que esta corporación simpatiza con la idea emitida por el M.I. Ayuntamiento de Palma en la exposición de elevar a S. Magestad para nombrar obispo de Mallorca al Canónigo Don José Amengual y Hernández, para lo cual formese la correspondiente comunicación y no teniendo mas asuntos a que tratar se levantó la sesión...”¹⁸

Enmig de totes aquestes coses, a causa d'un terratrèmol, la façana de la Seu caigué dia 15.01.1851, la consternació fou grossa a Ciutat. S'hagué d'esperar fins dia 5 de setembre per saber que el sacerdot mallorquí nascut a Algaida dia 05.01.1792 i ordenat prevere l'any 1816 era preconitzat **bisbe de Mallorca. Mn. Miquel Salvà i Munar** (1792-1873) era considerat un home progressista, era membre de la RSEMAP, havia començat son ministeri sacerdotal en la parròquia de Sant Jaume, havia estat el secretari de la Diputació durant el Trienni Liberal (1820-1823) i, ateses les circumstàncies polítiques, l'any 1825 s'exilià a París, on estudià llengües i història. A Mallorca, aquells anys, es represaliava els liberals, i Salvà estava considerat com a tal. L'any 1829 s'establí a Madrid, on es relacionà amb gent il·lustrada i treballà com a secretari de la interpretació de llengües, bibliotecari del duc d'Osuna i posteriorment de S. M. el Rei, conseller reial d'Instrucció Pública, auditor honorari de la Rota Romana, individu de número de la Reial Acadèmia de la Història, condecorat amb la “Cruz pensionada de la Real y Distinguida Orden de Carlos III”, posteriorment rebé la Gran Creu, i amb altres erudits començaren a publicar la *Colección de documentos inéditos para la Historia de España. Ordenamientos de prelados y cuadernos de Cortes*. L'any 1832 la Diputació el nomenava “Cronista Oficial del Regne de Mallorca”.

Amb aquestes credencials el seu nomenament episcopal fou ben rebut pel poble i per la clerecia. Un bisbe mallorquí i la nova situació política i concordatària que es vivia donaven esperances després de les fortes tempestes que hi havia hagut.

L'any 1845 s'havia tornat a obrir el Seminari, Mn. Mateu Jaume i Garau, des del mes de novembre n'era el rector. Hi hagué bona entesa entre el nou bisbe i el rector, d'aquesta manera la tibantor que hi havia al Seminari, reflex de la que hi havia en el clergat entre liberals i conservadors, s'anà esvaint i creixé la pau, ja que el nou bisbe era molt exigent amb

els capellans, volia homes cultes, educats, zelosos; per aqueta raó no escatimà esforços, exigí l'internat i aplicà diligentment el nou pla d'estudis (1852) que el Govern proposà.

El Dr. Salvà i Munar hi féu l'entrada dia 12.04.1852. Començà per proveir les canongies que hi havia vacants: lectoral, magistral i doctoral, aprofitant per fer tota una remodelació dels càrrecs capitulars. Dia 2 de maig convocà oposicions a les rectories que hi havia buides. N'hi havia 14. S'hi presentaren 42 opositors, els exàmens foren en el Palau Episcopal. Dia 22 de juliol hi hagué una traducció del llatí al castellà del *Catechismus ad Parochos* del concili de Trento; dia 23, qüestions sobre moral i casos de consciència; i dia 24, un sermó escrit. El tribunal estava format pel canonge penitencier Mn. Bernat Galmés, els canonges Mn. Antoni Bal·le, Mn. Sebastià Serra i Mn. Joan Pasqual; el paborde Antoni Jaume i el dominic exclaustrat, mestre de Teologia, P. Francesc Pasqual. Per aprovar bastava assolir 15 punts entre els tres exàmens. N'aprovaren 23, i cal posar esment en el que obtingué millor qualificació, el sacerdot inquer Mn. Pere Josep Llompарт i Campins, 32 punts. Mn. Rafel Caldentei, qui obtingué la rectoria de Santa Maria del Camí, fou el tercer qualificat amb 31 punts; el sacerdot inquer obtingué la rectoria de Sòller.¹⁹

Una altra fita que hem de posar d'aquest pontificat és el començament de la publicació del que coneixem com Butlletí del Bisbat, que aquest bisbe progressista encapçalava amb aquestes paraules:

“A fin de poder comunicar con más facilidad y prontitud á mi amado y venerado clero y á las comunidades y personas que dependen de mi jurisdicción las ordenes é instrucciones que tenga por conveniente dar para el régimen y gobierno de mi diócesis; y con el objeto también de que estas se puedan conservar y guardar de una manera mas estable y decorosa he dispuesto que se publique en esta un Boletín eclesiástico como se hace ya en casi todos los obispados de España, bajo las condiciones siguientes.”²⁰

Segueixen 6 apartats on es nomena director, periodicitat de la publicació (quinzenal), preu, obligatorietat de tenir-lo cada parròquia...

També cal dir que, atesos els anys que tenia, no va participar en el concili I del Vaticà (1870), ni en altres actes que es feren a Roma, donant suport al papa crudelment perseguit i desprestigiats. El nunci el tenia ben informat i ell no deixava de tenir contacte tant amb Madrid com amb Roma. Retornà la pau a la nostra església, malgrat que hi hagué brots revolucionaris en el clergat,²¹ ja havien passat el temps de les bregues.

A la mort del bisbe Salvà (05.11.1873) s'obrí una llarga seu vacant regida pel canonge inquer Mn. Simó Alzina i Duran (1805-1880) fins que arribà el nou bisbe, el **Dr. Mateu Jaume i Garau 1876-1886**. Mn. Mateu havia nascut a Lluçmajor dia 31.08.1811, després de fer els estudis al Col·legi de Monti-sion passà al Seminari, i fou ordenat prevere a Lluç pel bisbe

¹⁹ Els detalls d'aquestes oposicions es poden veure a CAPÓ I JUAN, Mn. Josep. *El rector Caldentei*. Edició de la parròquia de Santa Maria del Camí, 1990; pàg. 48-49. PÉREZ RAMOS, A. (prevere). *El obispo Salvà, un capítulo en la historia de Mallorca del s. XIX*. Palma de Mallorca: 1968; pàg. 141ss. (El Àngel, 4)

²⁰ BOBM 1861. L'escrit del Sr. Bisbe no du paginació.

²¹ El franciscà exclaustrat Jeroni Bibiloni Llaneras (1802-1876) l'any 1848 havia publicat una apologia del comunisme: *Cristianos-socialistas*. El bisbe Rafel Manso el féu rectificar i es va sotmetre, però l'any 1855, quan hi havia els progressistes al poder (1854-1856), va publicar *Explicaciones que en descargo de su conciencia y rectificación de sus ideas, presentó el autor del folleto "Cristianos-socialistas" al Ilmo. Sr. Obispo de Mallorca, Don Rafael Manso, actualmente de Zamora*.

¹⁸ Arxiu Municipal de Muro. Actes 17, folis 14g.-15.

Pérez de Hirias, del qual era el secretari de cambra. L'any 1849 es llicencià en Teologia en la Universitat Central de Madrid, i aquell mateix any fou nomenat rector del Seminari del bisbe Rafel Manso, vist que ja n'era catedràtic de Teologia Dogmàtica. Arribat el bisbe Salvà (1851) i posant en pràctica el nou concordat firmat aquell any entre la Santa Seu i el Govern espanyol, Mn. Jaume tragué la canongia magistral de la nostra Seu (1852). L'any 1857 fou preconitzat bisbe de Menorca, tenia 46 anys, i allà restà fins que l'any 1876 retornà a Mallorca per ser-ne el bisbe titular fins a la seva mort, que li arribà dia 19.02.1886. Era conegut amb el nom del “Bisbe Vell”. Va veure el florir congregacional a Mallorca, després de la forta batzegada que havia suposat l'exclaustració, i l'any 1884 coronà la preuada imatge de la Mare de Déu de Lluc.

El capítol de la Seu elegí com a vicari capitular el canonge lectoral Mn. Joan Maura i Gelabert (1841-1810), un prevere que tenia 45 anys, doctor en Teologia i llicenciat en Dret Canònic al Seminari de Toledo i membre d'una poderosa nissaga mallorquina; son cosí Antoni vivia a Madrid, era diputat per Mallorca i vicepresident del Congrés dels Diputats. Certament Maura seria bisbe, però a Oriola-Alacant, i aquí vindria un home ja abrinat en el camp ministerial, el ja bisbe Jacint Mª Cervera i Cervera.

Jacint Mª Cervera i Cervera (12.10.1828-14.11.1897) va néixer a Pedralba (València), en el si d'una família camperola. Estudià les primeres lletres amb un frare exclaustrat de la seva parentela, qui de bona manera l'enconà en el carlisme, tan aferrat a la gent d'església d'aquell temps. Després d'aquests primers estudis passà a estudiar amb els PP. Escolapis, on féu llatinitat, per passar, l'any 1846, al Seminari. Obtingué el grau de batxiller en filosofia en la Universitat de València, va fer els estudis de Teologia, en la mateixa Universitat, com a alumne becari del Col·legi Major de la Presentació. L'any 1850 fou ordenat prevere i començà a exercir son ministeri com a vicari en la parròquia d'Alcora. Aquest mateix any es presentà a les oposicions a rector que hi havia a la diòcesi de Tortosa; no aconseguí cap parròquia, però de 1850 a 1853 el trobam que exerceix de professor de filosofia en el Seminari de Conca, aprofitant el temps per treure el títol de batxiller en Dret Canònic. L'any 1853 ja era a València com a ecònom de Benejama, aprofitant el temps per treure els graus de batxiller, llicenciat i doctor en Teologia (1854). Aquest mateix any participà en les oposicions a rectories i tragué la d'Espadilla, fou nomenat també arxiprest d'aquella zona, però hi renuncià i quedà a la capital, on gaudí d'un benefici a l'església de l'apòstol Sant Tomàs. L'any 1855 fou el rector de Carpesa, però l'any següent ja el veim de professor a l'Escola Normal. L'any 1858 fou nomenant bisbe de Conca el catedràtic valencià Miquel Payà i Rico. Amb ell anà el prevere Cervera com a secretari de cambra, qui ocupà diferents càrrecs en aquella cúria i obtingué l'any 1861 una canongia en aquella seu. L'any 1864 era canonge ardiaca de Mondoñedo i l'any 1868, de Toledo, però la revolució que sacsa Espanya aquest any féu que s'exiliàs a Amèrica, per no jurar la Constitució. L'any 1870 retornà d'Amèrica i permutà el benefici que tenia a Toledo pel de canonge tresorer de la seu de Saragossa, dignitat d'arxiprest. Dia 06.02.1881 fou ordenat bisbe, com a auxiliar de l'arquebisbe saragossà fra Manuel García Gil. Mort aquest, dia 13.03.1882 fou preconitzat bisbe de Tenerife, on restà fins dia 01.07.1885, en què, per raons de salut, dimití i es retirà a la finca de la seva propietat, Cerveret; allà romangué fins que, nomenat bisbe de Mallorca, arribà a Palma dia 08.09.1886.

He de dir que era un home molt dinàmic, enèrgic treballador. Féu tres visites pastorals, escriví 34 cartes pastorals. Donà nous estatuts i nou pla d'estudis al Seminari, nomenà Mn. Miquel Maura i Muntaner primer com a vicerector de l'ancià rector Pere Josep Llopart i Campins, posteriorment com a rector. Dividí la diòcesi en 7 arxiprestats en lloc dels tres tradicionals: Palma, Inca i Manacor, segons els tres partits judicials que hi havia a Mallorca. Feta la primera visita encara en creà un altre, perquè els d'Inca i Manacor no fossin tan extensos; pretenia

que fossin millors eines de treball pastoral. Celebrà amb goig la canonització de sant Alonso Rodríguez (1888) i defensà de manera aferrissada les propietats del santuari de Lluc davant el Ministeri de Governació, cosa que fou posada normalment com a causa de la seva mort per fallada cardiovascular. La gran vitalitat que trobà a Mallorca en el ressorgiment de la vida religiosa va fer que donàs diferents lleis i sobretot que empenyés el virtuós capellà Mn. Joaquim Rosselló i Ferrà (1833-1909) a fundar la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors perquè tenguessin cura del santuari de Lluc, que en principi ell volia donar a un orde religiós no mallorquí, i no foren pocs els mallorquins que li manifestaren son desacord en aquesta decisió. Acció en la qual el nostre biografiat hi té una part molt important.

V. El Seminari de Mallorca

El Seminari és la institució que el concili de Trento (1545-1563) va crear en vistes a rompre amb un seguit de mals usos que s'havien anat creant en l'Església, i aquest nou lloc es creava dia 15.07.1563, on els joves i adolescents, que volien entrar en l'estat eclesiàstic, havien de ser *alimentats, formats i instruïts*. Tira tira els seminaris s'anaren sembrant i anaren florint per tota l'església, i donaren son fruit. A Mallorca es va trigar moltíssim a donar forma a la idea tridentina; les dificultats no eren poques, ja que s'havia de trobar un local i s'hi havien de destinar diners per construir-lo i per mantenir-lo. El bisbe Bernat Cotoner i d'Olesa (1671-1684) pensà seriosament d'ubicar-lo en el mateix Palau Episcopal, però les dificultats no es pogueren vèncer. Son successor, l'arquebisbe-bisbe Pere d'Alagó i Cardona (1684-1701) aconseguí unes cases, vora Monti-sion, propietat de les Caputxines. Allà féu l'obra necessària, i dia 29 de juny de l'any 1700, festa de Sant Pere, titular del Seminari de Mallorca, feia la vestició dels primers 13 seminaristes de l'illa.

Aquests seminaristes anaven a la Universitat, de manera que el Seminari, en moltes coses, funcionava com el que podríem dir un col·legi major on residien, però la presència d'un capellà que n'era el rector i d'altres formadors donava un aire completament diferent a la casa on eren formats els futurs sacerdots de la diòcesi, fet que el diferenciava del ja existent Col·legi de la Sapiència, fundat pel canonge Bartomeu Lluïll l'any 1635; allà el rector era sempre un col·legial elegit democràticament pels propis estudiants.

Ja hem dit que el s. XIX fou molt tempestuós per a l'Església, i el ruixat, quan arribà al Seminari, esdevingué una imponent tempesta. L'any 1814, després de la constitució de Cadis, el Seminari desaparegué com a tal i es convertí en un col·legi militar per a cadets d'artilleria. Passada la por de la guerra del Francès i retornat el rei Ferran VII, sortiren els militars i retornaren els seminaristes, però quan començà el Trienni Liberal (1820-1823) tornà a desaparèixer el Seminari. Arribà el pontificat del Dr. Antonio Pérez de Hirias (1825-1842) i es restablí, però ja hem vist com aquest pontificat fou molt bel·ligerant per la postura que prengueren els liberals davant tota cosa que volgués fer el Sr. Bisbe. A més d'això, dia 29.12.1829 desaparegué la Universitat mallorquina, fet que obligà el Sr. Bisbe a establir càtedres al Seminari, dotar-les i cercar professorat per impartir les classes, cosa que, enmig de moltíssimes dificultats, aconseguí el Sr. Bisbe; però ell, que era més aviat de tall conservador, es trobava que el Govern anava per altres camins i no admetia ni els formadors ni els professors que ell hi volia posar, circumstància que augmentava les dificultats a la institució.

Aquests anys, a les mateixes aules de la clausurada Universitat, veim que hi funcionava un “Reial Seminari Conciliar”, centre paral·lel al diocesà. Aquí hi havia un professorat més liberal i

que gaudia del beneplàcit dels governants. En aquest Reial Seminari, hi feren estudis sacerdots excel·lents en estudis i en virtut, com el fundador de les Religioses Franciscanes Mn. Gabriel Marià Ribas de Pina i el benemèrit capellà inquer Mn. Bernat Sales i Guinestra, etern vicerector del Seminari i catedràtic de Metafísica.²² Aquest Seminari era molt ben vist per la societat mallorquina, que no volia acceptar la supressió de l'antiga Universitat, sobretot tots els qui es movien al voltant de la Societat Econòmica d'Amics del País. Dia 18.10.1830 Mn. Miquel Moragues féu la lliçó inaugural del curs del Seminari, a l'antiga Universitat. Dia 15.11.1830 Mn. Joan Xamena, antic vicerector de la Universitat, i ara vicerector del Reial Seminari, obrí el curs de filosofia. El claustre del professors era tot de l'antiga Universitat: secretari: Joan Nadal; professors: Jaume Rosselló, Joan Guasp, Josep Soler, Joan Amengual i Josep Rosselló. En el primer curs de filosofia hi havia matriculats 55 alumnes, 36 en el segon i 10 en el tercer.

Dia 22.07.1836, com a conseqüència de la forta pressió política, el Sr. Bisbe tancà el Seminari Diocesà. L'any següent el Govern prohibí que cap súbdit espanyol fos ordenat *in sacris*, ja que la presència del clergat en la societat era molt grossa, i ara molt més, a causa de l'exclaustració. Fixem-nos en la relació de capellans que ens ofereix el Butlletí Oficial del Bisbat de 1861: 32 rectors, 6 ecònoms, 34 vicaris *in capite*, 69 vicaris, 199 beneficiats, 173 adscrits, 187 exclaustrats, 17 canonges i 6 pares paüls, que fan la suma de 723 clergues, dels quals 275 vivien a Palma.²³

Dia 23.05.1845, acabada la regència d'Espartero, declarada la majoria d'edat d'Isabet II -sols tenia 13 anys-, el general Narváez instaurà un règim moderat que arribà a promulgar una nova Constitució espanyola. Les relacions amb l'Església començaren a canviar. Retornava el nunci a Madrid; els bisbes que havien estat desterrats podien retornar a llurs diòcesis; es llevà la prohibició d'ordenar nous preveres..., i dia 12.06.1845 arribà una reial ordre anunciant que es podia tornar a obrir el Seminari i que tendria una dotació anual de 35.053 reals.

S'acaba la llarga seu vacant que havia obert la mort del bisbe Antonio Pérez de Hiras (1842), tendrem el curt pontificat del Dr. Rafel Manso (1847-1851), que donarà pas al pontificat de dos bisbes mallorquins, que enterraran el clima de lluita i confrontació que hi havia hagut en la nostra Església.

Aquesta nova etapa de l'Església d'Espanya es manifestarà en el concordat firmat entre la Santa Seu i el Govern espanyol dia 16.03.1851. En 46 articles estableix que la religió catòlica és l'única pel país; els bisbes seran els encarregats de l'educació i instrucció del jovent (escoles i universitats; la Llei Moyano que regularà l'ensenyament no arribarà fins l'any 1857); es promulga una nova divisió eclesiàstica; s'estableix el priorat per als ordes militars; s'organitzen els col·legis de missioners per a les terres d'ultramar; s'obre la porta a noves congregacions i famílies religioses, sobretot les que es dediquen a l'ensenyament i als malalts; s'organitzen i es posa la dotació per als capítols catedralicis, parròquies, monestirs, seminaris... Fruit d'aquest concordat serà el nou pla d'estudis que la reina promulga per als seminaris diocesans i per als dits seminaris centrals, o sigui, els que donarien títols acadèmics. Fruit d'aquest concordat és el “**Plan de Estudios para los Seminarios Conciliares de España**” que es firmava dia 28.09.1852 i, per la seva importància, el bisbe Miquel Salvà no dubtà a publicar-ho en el primer Butlletí Oficial de la Diòcesi.²⁴ És el que seguí Mn. Fiol i Pujades.

Aquest pla d'estudis establia:

- 4 anys de llatí i humanitats.
- 3 anys de filosofia.
- 7 anys de teologia.
- 3 anys de dret canònic.

Atès el cas que no tots els homes tenen les mateixes capacitats intel·lectuals, ni tots els càrrecs diocesans tenen la mateixa transcendència, s'establí el que a Mallorca va rebre el nom de “carrera curta”. Hi havia:

- 3 anys de llatí i humanitats.
- 1 any de filosofia per estudiar lògica i metafísica
- 2 anys de teologia dogmàtica i moral.

El curs anava de dia primer de setembre a dia primer de juliol per als llatinistes, mentre que els altres començaven dia primer de setembre i acabaven dia primer de juny. Les vacances de Nadal anaven del dia 24 de desembre al 2 de gener. També hi havia vacances els tres dies de carnaval i el dimecres de Cendra; del dimecres de la Setmana Santa a la tercera festa de Pasqua; tres dies per a la Pentecosta i totes les festes i semifestes que hi havia en el calendari. Tots els dijous, si no hi havia hagut festa en aquella setmana.

Les classes, per als llatinistes, eren de dues hores al matí i dues el capvespre, i s'havia de reservar mitja hora diària a l'estudi de la història sagrada, profana i particular d'Espanya, i llengua grega. Les classes de filosofia, teologia i dret havien de durar hora i mitja al matí i hora i mitja el capvespre. La mitja hora que restava els matins s'havia de dedicar a l'estudi de la història de la filosofia, hebreu, història i disciplina eclesiàstica i oratòria sagrada; la mitja hora dels capvespres havia de ser destinada a la pràctica de l'argumentació sil·logística, dirigida pel propi catedràtic o per algú sota la seva inspecció. Sols hi hauria tres notes: *meritus*, *benemeritus* i *meritissimus*.

Per la transcendència que va tenir en la vida del clergat mallorquí i en l'ensenyament general, espinzellaré els llibres de text que estableix aquest Pla d'estudis:

“TÍTULO IX AUTORES DE TESTO (sic) *Latinidad y humanidades*

Gramática latina y Castellana, las de ambas lenguas de Araujo.

Para la traducción, el primero y segundo tomo de la colección de Autores selectos para uso de les Escuelas Pias, y las Epístolas de San Gerónimo con destino á los cursantes de segundo año.

Humanidades, el de *Colonia de arte oratoria*, y el Juvencio *de arte poética*.

Para la traducción, el tomo tercero de la citada colección, los libros *de Officiis* de San Ambrosio, el libro *de prescriptionibus* de Tertuliano, las Poesías de Lactancio y Prudencio.

²² Així ho diu la *Biografía de Mn. Gabriel-Marià Ribas de Pina (1814-1873)*, escrita per Pere Fullana Puigserver i Pere-Joan Llabrés i Martorell. Mallorca: 1997. Morí a Inca dia 06.05.1887. Durant el curs 1879/80 sofrí un atac de gota i presentà la renúncia dels càrrecs, que li fou acceptada, i es nomenà Mn. Jaume Ferrer i Mir catedràtic de Metafísica. Arxiu del Seminari. II Llibre de matrícula, foli 263.

²³ BOBM 1861 pàgines 138-141.

²⁴ Ibídem pàgines 91-94 i 100-107.

- Geografía: Letrone ó Verdejo.
- Historia Sagrada: Pinton, compendio histórico de la Religión, desde la creación del mundo hasta el estado presente de la Iglesia.
- Historia profana: Castro, compendio de la misma.
- Historia de España: Gomez ó Cortada, compendios de la misma.
- Lengua griega; para la gramática la Paravina, ó la de Bergnes de las Casas ó la de Petisco.
- Para traducción, la obra titulada: *Selecta ex Optimis Graecis auctoribus, Matriti, Typis Eusebii Aguado*.
- Catecismo: Mazo, Catecismo explicado de la Doctrina Cristiana.
- *Filosofía*. Lógica, Metafísica, é Historia de la Filosofía: *Institutiones, Philosophiae Theoreticae auct. Franc. Rotenflue*, ó *Institutiones Aloysii Bonelli*, ó *Institutiones Matthaei Liberatore*, ó *Cursus Philosophiae elementalis Jacobi Balmes*.
- Ética: la del P. Jacquier, ó *Institutiones Philosophiae Moralis Rafaelis Paccetti*, ó *Ethicae et juris naturae Elementa Matthaei Liberatore*, ó Balmes en la obra arriba citada.
- Elementos de matemáticas: Vallejo.
- Física experimental, y Nociones de Química: Valledor y Chavarri.
- Principios de cálculo diferencial é integral, y Físico-Matemática: Vallejo.
- *Teología*. Fundamentos de Religión, Lugares Teológicos é Institutiones dogmáticas: Perrone, para la carrera completa; y el compendio de la misma para la abreviada.
- Historia y disciplina Eclesiástica: *Institutiones Historiae Ecclesiasticae J. R. Palma*, *hujus facultatis professoris in Universitate, et sem. Rom.*
- Teología Moral. Compendio de la de San Alfonso María Liguori por Galan, ó Scavini ó Neyraguet.
- Sagrada Escritura: *Institutionis Joannis Nepomuceno Schaefer*, ó *Mellini*, *Institutiones Biblicae critico-hermeneuticae* (última edición) ó *Hermeneutica Sacra, Sanctore F. H. Janssens*.
- Patrologia: Annato ó Tricalet.
- Lengua hebrea: Gramática de Slaughter, ó de Pacini.
- Oratoria sagrada: Retórica de Fr. Luis de Granada.
- Disciplina del Concilio de Trento y particular de España. Gallemart y Villanuño, *Summa Conciliorum Hispaniae, etc.*
- *Derecho canónico*. Derecho público eclesiástico: *Soglia Card. Inst. juris publici ecll. Libri tres*.
- Institutiones canónicas: Devoti.
- Decretales: *Maschat cum notis, ac additamentis Ubald Giraldo*, ó *Engel*. ó *Jallinger*.²⁵

La reapertura del Seminari l'any 1845 es féu posant-hi de rector (novembre) un home moderat, antic secretari de cambra del bisbe Pérez de Hiras i del bisbe Manso, el prevere llucmajorer Mn. Mateu Jaume i Garau, de qui ja hem parlat en l'apartat de pontificats del segle XIX, atès que fou bisbe de Mallorca de 1876 a 1886. Quan el Dr. Jaume fou nomenat bisbe de Menorca (1857), fou posat al front del Seminari el sacerdot inquer Mn. Pere Josep Llopart i Campins (1807-1893).

Mn. Pere Josep nasqué a Inca l'any 1807, on sens dubte, en la preceptoria que hi havia a la vila, regentada per Mn. Pau, es preparà per anar a estudiar al Seminari, on ja el trobam l'any 1824 fent el treball de famul al menjador; d'aquesta manera podia estudiar i aconseguir la il·lusió de la seva vida, ser capellà. L'any 1830 ja era estudiant de teologia, mentre feia classes de filosofia als altres seminaristes. L'any següent ja veim que gaudia d'una beca per poder estudiar moral, Sagrada Escriptura i litúrgia, mentre seguia ensenyant filosofia als alumnes menors. L'any 1832 seguia els estudis de teologia, però havia estat nomenat mestre de patges i vivia en el mateix Palau Episcopal.

Eren temps difícils per al Seminari i per als joves que volien accedir als ordes sagrats, ja que suprimida la Universitat dia 28.12.1829 s'havien de crear les càtedres al Seminari i pagar els catedràtics. La part econòmica no era fàcil, ja que el Govern s'anava apropiant dels béns de l'Església²⁶ i, per altra banda, el Govern no apropiava els nomenaments que feia el Sr. Bisbe per considerar-los persones massa conservadores. El fet que el jove inquer fes classes de filosofia estalviava dotació econòmica i permisos oficials.

Ordenat prevere trobam que dia 28.03.1833 és nomenant domer de la Seu, d'aquesta manera va poder viure a Palma i donar camp a les seves aspiracions pastorals i acadèmiques, aconseguint els graus de batxiller i llicenciat en Teologia. Eren anys que els càrrecs i beneficis que anaven quedat vacants, a causa de la mort d'un prevere, no es cobrien. Després de la firma del concordat l'any 1851, les coses començaren a canviar. El bisbe Salvà, després de completar el capítol, convocà oposicions a les rectories buides. Seguint les actes capitulars de la nostra Seu, Mn. Llopart i Campins, com a domer, pertanyia al clergat que allà treballava, trobam les següents dades: l'any 1852. Es presenta a les oposicions que hi va haver a magistral i doctoral. L'any 1853. Surt la notícia que ha pres possessió de la rectoria de Sòller.²⁷

Parlant del pontificat del bisbe Salvà ja hem parlat d'aquestes oposicions, i he remarcat que el sacerdot inquer fou el qui obtingué major puntuació. Quan el rector de Santa Eulàlia passà a ocupar una canongia, Mn. Pere Josep de Sòller passà a Santa Eulàlia (1857), on restà fins que queda vacant la canongia magistral per la promoció que es féu del Dr. Jaume i Garau a la mitra menorquina (1858). Les oposicions foren convocades dia 08.08.1858 i els exercicis se celebraren a partir del dia 3 de novembre. Hi hagué cinc opositors: Mn. Pau Foquet, catedràtic de Teologia del Seminari de Tortosa; Mn. Pere Josep Llopart i Campins, rector de Santa Eulàlia; Mn. Bartomeu Morlà, rector de Santa Creu; Mn. Teodor Alcover, secretari de cambra del Sr. Bisbe; i Mn. Bartomeu Castell, familiar del Sr. Bisbe. Mn. Pere Josep fou elegit per 9 vots. Serà canonge magistral, però també haurà de ser el successor del Dr. Jaume, com a rector del Seminari.

Mn. Llopart fou rector del Seminari durant 35 anys. Aixecà el tercer pis mirant de fer habitacions per als teòlegs, ja que els bisbes no deixaven de demanar l'internat. Havia anat comprant unes cases que hi havia en el carreró dit d'en Company, com també les que hi havia en el carrer d'en Caldés, en vistes a aixecar-hi una àmplia i nova capella,²⁸ projectant tot l'edifici perquè tengués l'entrada principal pel carrer de Montserrat, arribant al jardí que hi havia d'haver davant la capella. Dia 04.09.1879 presentava els plànols de l'ampliació a l'Ajuntament de Palma.²⁹

Tots els anys d'estudi de Mn. Fiol i Pujades 1862-1874 tengué com a rector el canonge inquer, per aquesta raó la nota necrològica ens diu:

26 Les actes capitulars de l'Arxiu Catedralici dia 28.06.1825 ens diu que s'ha rebut una carta del Sr. Rei sobre imposar a certs canonges l'obligatorietat de fer classes de Filosofia, Teologia i Moral al Seminari. Dia 13 de juliol del mateix any ja especifica dient que s'hauran de dedicar cinc canongies a l'ensenyament del Seminari, dues a Filosofia, dues a Teologia i una a Moral, a la qual s'haurà d'afegir Dret Canònic i Disciplina Eclesiàstica, a més de les quatre que ja tenen per ofici. Actes capitulars, folis 220 i 224.

27 Actes capitulars. Els detalls d'aquestes oposicions ja els hem vist a la nota número 19.

28 FIOL I TORNILA, Pere. "Estudio documentado del período 1891-1948 de la historia del Seminari de Mallorca", treball inèdit presentat en el LXVI Certamen Científic Literari, tema 11, any 1965, pàg. 2.

29 Ibídem pàg. 3. Els plànols originals foren inclosos en el treball de certamen, l'original del qual ara resta perdut i no hi ha manera de trobar-lo.

“en el difícil y espinoso [cargos] de Rector de este Seminario que desempeñó por espacio de treinta y cinco años. Su austera vida, su virtud y vastos conocimientos le habían granjeado el aprecio de todos los eclesiásticos de la Diócesis, la mayoría de los cuales habían sido discípulos suyos”.³⁰

VI. Dades biogràfiques i càrrecs

Ara, podem mirar el currículum de Mn. Guillem Fiol i Pujades:

- 1849, 21.12. Neix a Inca.³¹
- 1862. Ingressa al Seminari com a alumne intern. Estudia quatre anys de llatí i humanitats; grec, geografia i història sagrada. Tres anys de filosofia, aconsegueix la nota de *benemeritus*.
- 1869-1873. Estudia cinc anys de Teologia, en els 3 primers té per nota *benemeritus*; els altres dos, *meritissimus*.
- Curs 1886-87. Fa el sisè curs de Teologia. *Meritissimus*.³²
- Curs 1889-1892. Estudia i aprova, en el Seminari d'Eivissa, el 7è de Teologia i dos de Cànon. Nota: *meritissimus*.
- 1871, dia 22 i 23.09. És ordenat de menors i sotsdiaconat a títol de patrimoni. L'ordena el Sr. Bisbe de Menorca amb dimissòries del bisbe Salvà. El BOBM no especifica el lloc d'ordenació.³³
- 1872. Diaca, dia 21.05 L'ordenació es féu al Palau Episcopal de Ciutadella, i tornava a ser el Dr. Jaume i Garau l'ordenant, BOBM 1872; pàg. 138.³⁴
- 1874. Prevere, dia 04.04.³⁵
- Ordenat diaca (1872), durant 8 anys és professor de llatí i superior del Seminari Menor a satisfacció del prelat i del rector del Seminari.³⁶
- 1877. Capellà de l'oratori públic de Son Nicolau, districte de Palma, parròquia de Sant Miquel. Començà l'edificació del temple parroquial, que encara s'està fent.³⁷

30 BOBM 1893, pàg. 100.

31 APSMM Llibre 172. Baptismes 1843-1851, inscripció 184.

32 Ja havia estat ordenat prevere i es veu que havia pres la decisió d'anar endavant amb la graduació acadèmica, per anar aconseguint unes prebendes que ell trobava que li convenien més.

33 L'ordenació es féu a Mallorca pel bisbe Mateu Jaume de Menorca BOBM 1871, pàg. 297.

34 Fou el Dr. Jaume i Garau qui les ordenà en la capella del Palau Episcopal de Ciutadella.

35 Aquest any no hi havia bisbe a Mallorca, perquè el bisbe Salvà havia mort l'any 1873 i l'única ordenació que surt en el Butlletí del Bisbat fou el mes de setembre, i ell no figura entre els ordenats, BOBM 1874, pàg. 315-316. Ara bé, a l'Arxiu Diocesà 2/52/131 hi ha la sol·licitud que presentà dia 14.03.1874 per ser ordenat prevere. Sens dubte el BOBM fa una llacuna no parlant d'aquesta ordenació.

36 No podem oblidar que el rector del Seminari era el sacerdot inquer Mn. Pere Josep Llompart i Campins, i que el vicerector era també l'inquer Mn. Bernat Sales i Guinestra.

37 Aquest oratori de què parla Mn. Fiol i Pujades és l'actual temple parroquial de Sant Josep del Terme, en la barriada ciutadana de sa Indioteria. Aquest barri de Palma, vers la meitat del segle XIX, sorgí dels establits que es feren a les possessions de Son Arpina i Son Nicolau, on s'havia aixecat, aproximadament l'any 1746, un oratori públic. L'any 1878 el Sr. Joan Palou del Reguer, propietari de Son Nicolau, a causa de les bones maneres que hi mostrava Mn. Fiol i Pujades, donà un solar on edificar-hi plaça, església, rectoria i altres dependències religioses. Aquest mateix any començà a aixecar-

- Durant 7 anys ha estat el director literari del Col·legi de Sant Estanislau de Koska i professor de l'acadèmia de 2n ensenyament de la Joventut Catòlica.
- 1886 28.05. Consiliari del Cercle d'Obrers Catòlics.
- 1887, 15.01. Capellà interí de la presó de Balears. A la fi de l'any fa oposicions i guanya la plaça.
- 1886. Participa en les oposicions a rector, i són aprovats els exàmens.
- 1887, 18.04. Ecònom de la parròquia d'Escorca.³⁸ 03.11. És nomenat rector, dia 16 rep la institució canònica.
- 1888, 17.01. Prior del santuari de Lluc, és en el càrrec fins dia 04.05.1891, en què s'hi establiren els PP. MSSCC.³⁹
- 1892, 23.03. Permuta la rectoria d'Escorca amb la de Sta. Margalida (de terme) amb l'aprovació de la reina regent. Dia 18.05 rep la institució canònica.
- Hi resta fins que passa de canonge a la Seu d'Urgell.
- Essent rector de Santa Margalida era confés de les monges agustines.
- 1898 17.11. És investit doctor en Sagrada Teologia en la Universitat Romana de Teologia.
- 1899, 05.01. Canonge de la Seu d'Urgell nomenat per la reina. 05.10 En pren possessoria.
- 1899, 17.07. Nomenat missioner apostòlic pel cardenal prefecte de la Propagació de la Fe.
- 1899, 31.07. Capellà d'honor honorari del rei, a proposta del bisbe de Sion.
- 1899, 18.12. És nomenat cavaller hospitalari.
- 1900, 06.10. Rep la investidura de doctor en Dret Canònic en el Col·legi Romà de Protonotaris Apostòlics *cunctis votis approbatum et nemine discrepante*.⁴⁰
- Examinador sinodal per a la renovació de llicències a la Seu d'Urgell.
- 1900, 29.10. Canonge xantre de la Seu de Menorca per nomenament reial.
- Des que fou ordenat prevere ha tengut a punt les llicències de celebrar, predicar i confessar tant a les diòcesis en què ha estat com en la jurisdicció castrense.

s'hi l'església neogòtica que hi ha, seguint els plànols de Joaquim Pavia. L'any 1907 fou erigida com vicaria *in capite* i l'any 1935 esdevingué parròquia. Veim com en temps de Mn. Fiol era conegut aquest barri com Son Nicolau, malgrat que el topònim popular era sa Indioteria, pel fet que hi havia unes cases on es criaven indiots, que eren venuts a la porta de Sant Antoni el dia de Sant Tomàs (21 de desembre). Aquests anys també el trobam inscrit com a germà de l'oratori Parvo de Sant Felip Neri de Palma, on es reunien molts de preveres per alimentar sa vida espiritual. Així ens ho dona a conèixer l'oratorià Marc Vallori i Rotger a *L'oratori Parvo*. Palma: 2005; pàg. 48.

38 En el mes d'agost es compliren tres anys de la coronació pontifícia de la Mare de Déu de Lluc; preparant la festa, el novell prior va convocar una corona poètica, segons la revista *La Roqueta*, número 34. Quan parla de la festa que hi va haver dia 20.08.1887 ens diu que els poetes consagrats no hi participaren gaire, però sí els joves: es Peñes (pare i fill), en Dameto, en Giraud, Rotger, Pomar, Alcover i altres. Predicaren el canonge Company i l'oratorià P. Auba; exalça les “magnífiques funcions religioses”, acompanyades pels al·lots blaus, les menjades esplèndides, i sobretot la netedat, hi havia molta netedat, per acabar dient que el prior Fiol té pensat tocar altres “resortes” per a l'any que ve.

39 Mn. Guillem havia tengut molt bones relacions amb els pares filipons. Hem vist que participava en l'espiritualitat que allà donaven el P. Guardiola i el P. Joaquim Rosselló. Aquestes relacions han quedat paleses en la primera “diada” de Lluc que organitzà Mn. Fiol l'any que entrà com a ecònom rector i prior, i hi convidà el P. Auba a predicar l'ofici; però aquestes relacions s'enterboliren, potser perquè consideràs Joaquim Rosselló com un traïdor a l'oratori per abandonar-lo per fundar una nova congregació, potser perquè no sabés veure la moguda que hi havia a Mallorca contra el bisbe Cervera. Se serviren d'ell. El bisbe Cervera havia congeniat bé amb el carmelità mallorquí P. Anastasi Borràs (1849-1908), qui aleshores treballava ferm per restaurar l'orde carmelità a Espanya, on fundà 7 convents, i 3 a Brasil. El bisbe Cervera li oferí el santuari de Lluc com a possible convent dels carmelitans a Mallorca, i així la vida espiritual del santuari estaria atesa. Quan la societat mallorquina va conèixer la nova, posà el crit al cel. Com era possible Lluc en mans forasteres! No oblidem que eren els anys de la Renaixença. Això obligà el bisbe, a corre cuita, a cercar una solució, que trobà en el bon sacerdot Joaquim Rosselló i Ferrà, qui després d'una bona temporada esmerçada en treballs apostòlics havia pujat a l'ermita de Sant Honorat cercant repòs i vida ermitana. Ho hagué de deixar i anar a Lluc amb altres preveres que també cercaven més perfecció, i d'aquesta manera una congregació mallorquina tendria cura del santuari mallorquí per excel·lència. El problema sorgí quan Mn. Guillem Fiol i Pujades, rector i prior, reclamà els seus drets, que els tenia. El procés arribà a Roma.

40 El P. Josep Amengual i batle MSSCC, en la *positio* que presentà a Roma per a la canonització del servent de Déu Joaquim Rosselló i Ferrà (1996), diu que fou nomenat protonotari apostòlic.

- És sacerdot de bona vida i bons costums, i no consta que hagi caigut en censura alguna.
- Ciutadella de Menorca, 16.09.1901 (llicenciat Sebastià Vives i Amengual, dignitat d'ardiaca de la Santa Església Catedral de Menorca i en absència de l'Excm. i Rdm. Sr. Bisbe Sr. Salvador Castellote y Pinazo, governador eclesiàstic de la diòcesi).
- 1904, 15.01. Canonge tresorer de la Seu de València.
- 1906, 20.01. Mor a València.⁴¹

⁴¹ Essent canonge de València contribuï amb 300 ptes. a la construcció que les Religioses Franciscanes aixecaven a Inca, a l'antic Hostal de Son Odre. Aquesta dada fou la que em dugué a conèixer les passes que havia fet Mn. Fiol, ja que tota la documentació que hi ha a Mallorca acabava dient que havia sortit cap a la Seu d'Urgell, i allà no en sabien res, del nostre inquer. Quan vaig voler esbrinar qui era aquest inquer canonge a València, em vaig trobar amb la documentació inclosa en l'expedient d'oposicions a l'Arxiu de la catedral de València, leg. 558/10, que va permetre conèixer la fi d'aquest capellà inquer.

Reformes al cementeri municipal d'Inca des de 1860 fins a 1870

XII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Gabriel Pieras Salom

Dins el món cristià, especialment, els cadàvers de les persones eren enterrats a dins les esglésies parroquials i conventuals o fora d'elles, als seus voltants, segons la seva capacitat econòmica i social. Uns eren enterrats als altars majors, altres a les capelles laterals, altres al bell mig dels temples, altres a les fosses, vasos, que tenien en propietat els gremis, i aquells que no tenien aquesta economia eren enterrats al fossar que solia estar just davant dels temples i voltats, generalment de parets. Eren esglésies, parròquies i convents de vius i de morts. Això naturalment creava problemes sanitaris que començaren a ser denunciats per distints autors en llibres i fullets, com per exemple el que va escriure D. Benito Bails a 1785 i fou editat a la impremta de D. Joaquín Ibarra de Madrid i que portava per títol *Pruebas de ser contrario a la práctica de todas las naciones y a la disciplina eclesiástica y perjudicial a la salud de los vivos, enterrar a los difuntos en las iglesias y poblados*. Era una estranya convivència entre els vius i els morts.

La cèdula reial de 3 d'abril de 1787, llei I, títol III de la “Novísima recopilación”, disposava l'obligació de construir cementeris a determinada distància dels nuclis habitats i la prohibició d'enterrar dins les esglésies, o fora d'elles, amb excepcions molt especials, com bisbes, abats, abadesses, priors, canonges distingits, etc. Aquest text legal indicava que la construcció dels nous cementeris anirien a càrrec dels rectors pagant, però, amb fons procedents de les fàbriques de les esglésies i de l'erari públic. Aquí, a Mallorca i a Inca, no es va dur a terme. Haurien de passar alguns anys. Seria en escrit imprès que arribà a tots els ajuntaments, de data 3 de gener de 1814, quan Guillermo de Montis (en aquells moments cap superior polític de les Balears) i el secretari Rafael Manera prohibeixen els enterraments dins poblacions i es basen en el Decret d'1 de novembre de l'any 1813 emanat de la regència del regne, i que és conforme a la Constitució i a la Llei d'11 de novembre de 1811. Les Corts assenyalaren un mes per construir els cementeris fora poblat, malgrat que fos de manera provisional. El fulllet que arriba a Inca a principi de gener de 1814 no es posarà en pràctica fins a 1820, sis anys després. Aquesta breu publicació editada a la impremta de Melchor Guasp consta d'un llarg i ben explicat preàmbul, 18 capítols i un final on mana i ordena les dites construccions.